

Sun Tzu

Arta războiului

Traducere de Lucian Pricop și Ilie Barangă

Ediție îngrijită și studiu introductiv de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

Cuprins

Războiul necesar (studiu introductiv de Lucian Pricop) / 7

Notă asupra ediției / 11

Notă biografică / 13

Arta războiului / 17

I. Aprecierea situației / 19

II. Conducerea războiului / 29

III. Strategia ofensivă / 35

IV. Dispuneri / 43

V. Energie / 48

VI. Puncte slabe și puncte tari / 55

VII. Manevra / 61

VIII. Cele nouă variabile / 71

IX. Marșuri / 76

X. Terenul / 84

XI. Cele nouă feluri de teren / 91

XII. Atacul prin foc / 103

XIII. Folosirea agenților secreți / 106

Utilizarea multidisciplinară

a preceptelor lui Sun Tzu (referințe critice) / 113

Războiul necesar

În „Introducerea“ la tratatul despre beligeranță, *Arta războiului*, gânditorul chinez Sun Tzu (544 î.Hr. – 496 î.Hr.) își precizează aderența la o idee simplă privind definiția statului, care implică în structura de adâncime războiul:

Războiul este o problemă de o importanță vitală pentru stat, o problemă de viață și de moarte, calea care duce sau spre supraviețuire, sau spre dispariție.¹

Această aserțiune nu este singura reflecție asupra condiției războiului, asupra rațiunilor pentru care se naște, care pentru Sun Tzu nu țin de dorința de a proteja, de a apăra valori, nici măcar de încercarea de a restabili un echilibru pierdut. Războiul este o chestiune pragmatică atâta vreme cât mobilul său este – întotdeauna – profitul!

Printr-o inferență frecvent utilizată în studiile recente de geopolitică și istorie militară, războiul are drept declanșator interesul economic al unei instanțe și, de aici, dezechilibrele pe care le generează, între care pauperizarea populației este cea mai gravă. O interpretare de acest fel ratează una dintre dimensiunile esențiale ale oricărui gest, act, fapt, ratează dimensiunea culturală a războiului. Pentru că suntem europeni, vedem lucrurile într-un sistem cartezian. O eroare de plasament cultural atunci când căutăm sensurile *Artei războiului*, pentru că preceptele strategului chinez nu trebuie supuse acelorași exigențe de metodă, ordine și rigoare.

Profitul este scopul final al războiului, profit al statului; chiar dacă nu o spune *expressis verbis*, nucleul iradiant al statului este generalul, un fel de atribut al identității acestuia:

¹ Sun Tzu, *Arta războiului*, Editura Cartex, București, 2017, p. 19.

Iată de ce generalul, care, atunci când înaintază, nu urmărește gloria personală, iar atunci când se retrage, nu este preocupat de evitarea unei sancțiuni, ci are un singur țel: să protejeze populația și să slujească interesul superior al suveranului său – este pentru stat un giuvaer prețios.¹

Sun Tzu vorbește despre general, pornind de la principiul că suveranul este în mod destăinător virtuos. El nu intuiește că acesta nu ar putea avea alt motiv decât profitul statului pentru care să declare războiul. Nimic despre răzbunare, ură rasială, nebunie, îmbogățire personală sau alte rațiuni politice, precum menținerea la putere. Nu e vorba aici nici despre vreun *lapsus calami*, ci despre un set de presupuziții fondatoare. Între acestea, virtutea suveranului este consubstanțială celui născut pentru a fi efigia virtuții. Parafrazându-l pe Montesquieu (« La volonté du souverain est le souverain lui-même. »²), *virtutea suveranului este suveranul însuși*.

Dacă Sun Tzu vede drept normal ca o intrare în război să fie justificată de dorința de apărare (pentru a evita deposedarea de valori materiale), totuși nu dezaprobă atacul asupra vecinului dacă apare oportunitatea unei extinderi teritoriale și a unei îmbogățiri rapide:

Or, a câștiga bătălii și a cuceri obiectivele fixate, dar a nu reuși să tragi foloase din aceste rezultate, este de rău augur și se numește „pierdere de timp“.

Iată de ce se spune că suveranii luminați deliberează asupra planurilor și că generalii buni le execută.³

ori

Astfel, cei ce sunt incapabili să înțeleagă pericolele inerente în folosirea trupelor sunt în egală măsură incapabili să înțeleagă cum să se folosească de acestea în beneficiul victoriei.⁴

În această privință, Sun Tzu reamintește că decizia de a porni un război trebuie să fie rezultatul unei evaluări a raportului

¹ *Idem*, p. 88.

² Montesquieu, *De l'esprit des lois* (1777), cartea a II-a, capitolul II.

³ Sun Tzu, *Artă războiului*, ed. cit., p. 105.

⁴ *Idem*, p. 31.

între câștiguri și pierderi, pentru că războiul este întotdeauna o afacere care necesită investiții și poate produce daune materiale:

În ceea ce privește cheltuielile guvernului, cele generate de stricarea carelor, de istovirea cailor, de echiparea cu armuri și căști, săgeți și arbaletе, lănci, scuturi pentru mână și corp, cu animale de tracțiune și vehicule de aprovizionare, se vor ridica la 60% din total. [...] Așadar, în război, esențială este victoria, nu operațiunile prelungite. Iată de ce generalul care înțelege războiul este stăpânul destinului poporului și arbitru destinului națiunii.¹

Cinismul aparent al lui Sun Tzu privitor la interesul pe care-l putem avea se lovește totuși de o contradicție:

Dacă nu sunteți în pericol, nu vă bateți.²

Această maximă este cu atât mai contradictorie, cu cât vine imediat după două propoziții care păreau a acredita pragmatismul ca principiu călăuzitor:

Dacă nu sunteți în stare să reușiți, nu recurgeți la forța armată.³

O contradicție sau, poate, o accentuare a dimensiunii defensive a războiului. Cu siguranță că Sun Tzu decretează că un general bun nu trebuie să caute nici glorie și nici bogăție personală.

Revenim la considerațiile lui Sun Tzu asupra acestei probleme majore, războiul, o calamitate intrinsecă naturii umane. Astfel, incontestabilul din viața unui stat – conflictul armat – trebuie studiat pentru a diminua porția de rău pe care, oricum, o avem de asumat.

De altfel, Sun Tzu nu este singurul gânditor al timpului care dezbate centralitatea războiului. Pentru Confucius, elementul civil și cel militar erau legate și, într-un sens, chiar complementare; idealul rămâne guvernarea lumii, adică încercarea de a asigura mersul său armonios, prin dreptate și bună credință. Filosofia confucianistă (cu precădere, cele patru elemente care stau la baza învățaturii din *Lunyu*, umanitate, dreptate, pietate, cavalerism) adaugă ideea că virtutea poporului se educă:

¹ *Idem*, p. 32 și 34.

² *Idem*, p. 105.

³ *Ibidem*.

Să conduci poporul spre un război, înainte de a-i fi format virtutea, înseamnă să-l duci la înfrângere.¹

Evident, suveranul are aici rolul de inspirator, teză care se traduce în principiul care reflectă în egală măsură o concepție mai umanistă; pentru taoiști viața și respectul sunt poziționate în centrul preocupărilor suveranului.

Pentru Lao Zi, „*virtutea de a nu lupta*, se cheamă puțința de a te sluji de oameni, se cheamă a fi pe potriva Cerului – rostul cel vechi“, iar „Celui care se bucură când ucide, nu îi este cu puțință să capete gândurile bune ale semenilor săi.“²

Diferențele de viziune asupra războiului se amplifică odată cu trecerea la alt nivel de strategie militară, însă setul de valori general umane este același de la Sun Tzu până la Machiavelli, Clausewitz ori Henry Kissinger. S-au schimbat armele; nu și regulile jocului în ceea ce decliniștii au numit *războiul involuntar*, iar futurologii *războiul necesar*.

Lucian Pricop

¹ *Entretiens de Confucius et de ses disciples*, traducere de Séraphin Couvreur, Club des Libraires de France, Paris, 1956, p. 101.

² Lao Zi, *Cartea despre Tao și virtuțile sale*, traducere de Șerban Toader, Editura Științifică, București, 1999, p. 173 și 92.

Notă asupra ediției

Pentru această nouă traducere în limba română a scrierii lui Sun Tzu, am consultat mai multe ediții critice engleze, franceze și germane, supunând unei analize comparative (sincronice și diacronice) textele propriu-zise, dar și elementele paratextuale (prefețe, notele marginale și infrapaginile etc.). Cele mai des utilizate au fost: *Sun Tzu on the Art of War*, translation by Lionel Giles, Luzac and Company, London, 1910; Sun Tzu, *The Art of War*, translation by Samuel B. Griffith, Oxford University Press, Oxford, 1963; Sun Tzu, *The Art of War*, translation by Thomas Cleary, Shambhala, Boston-Shaftsbury, 1987; Sun Tzu, *The Art of War*, translation by John Minford, Viking, New York, 2002; *The Art of War: Sunzi's Military Methods*, translation by Victor H. Mair, Columbia University Press, New York, 2007 (pentru limba engleză); Sun Tzu, *L'art de la guerre*, traduction par Francis Wang, Éditions Flammarion, collection « Champs », 1978; Valérie Niquet, *L'Art de la guerre de Sun Zi*, traduction et édition critique, Éditions Economica, Paris, 1988; *L'art de la guerre de Sunzi et l'art de la guerre de Sun Bin*, traduit par Tang Jialong, présenté et annoté par Michel Jan, Rivages, Paris, 2004; *L'Art de la guerre de Sun Tzu*, traduit par Jean Lévi, Nouveau Monde Édition, Paris, 2010 (2002) (pentru limba franceză); Sun Tsu, *Über die Kriegskunst*, Übersetzig vom Klaus Leibnitz, Karlsrue, 1989; Sun Zi, *Die Kunst des Krieges*, Die nöiji illustrierti Usgoob vom amerikanische Milidärhistoriker Samuel B. Griffith, 2006; Sunzi, Volker Klöpsch (Übers.), *Sunzi Die Kunst des Krieges*, Insel Verlag, Frankfurt am Main/Leipzig, 2009 (pentru limba germană).

În elaborarea ediției de față, am confruntat traducerea noastră cu cele realizate anterior de Felicia Antip și Constantin Antip (Sun Tzî, *Arta războiului*, studiu introductiv și îngrijirea

ediției Constantin Antip, Editura Militară, București, 1976), de Alexandra Novaru și Raluca Pârvu (Sun Tzu, *Arta războiului*, Antet XX Press, București, 1993), de Raluca Pârvu, (Sun Tzu, *Arta războiului*, Samizdat, Pitești, 2004). Enumerăm aici doar cele câteva versiuni onorabile (dar nu și științifice) și excludem demersurile pseudo-editoriale ale unor impostori.

Am optat pentru explicarea unor formulări prin intermediul unor note infrapaginale, care reiau lămuriri elaborate de Lionel Giles (pe care l-am abreviat ca *L.G.*) și de Samuel B. Griffith (abreviat ca *S.G.*). De asemenea, am redactat și câteva note proprii, semnalându-le cu *n.t.*

În corpul textului am păstrat, cu unele ajustări, completările celor opt comentatori chinezi ai textul original, așa cum apar acestea în edițiile Lionel Giles și Samuel B. Griffith. Iată câteva elemente biografice ale comentatorilor chinezi, necesare pentru a pregăti cititorul pentru o carte cu voci multiple.

1. Ts'ao Ts'ao (155-220), general chinez care și-a asumat prerogative imperiale la sfârșitul dinastiei Han. Istoricii confucianiști și legende populare îl descriu ca pe tipul mișelului lipsit de scrupule, portret creionat în aceleași linii și în romanul *Poveștea celor trei regate* din sec. IV d.Hr.

2. Meng Shih, un comentator cu identitate necunoscută, pe care totuși ediția Chi T'ien-pao îl plasează eronat după Chia Lin și Ch'ao Kung-wu, iar prefața lui Sun Hsing-yen în timpul dinastiei Liang (502-557).

3. Li Ch'üan, unul dintre scriitorii bine-cunoscuți (și dincolo de secolul al VIII-lea în care a trăit) din domeniul tacticii militare.

4. Tu Yu (?-812) nu a publicat vreo lucrare autonomă asupra *Artei războiului*, notele sale fiind preluate din *T'ung Tien*.

5. Tu Mu (803-852), cunoscut ca poet, în timpul dinastiei Tang, supranumit „Tu cel tânăr“, pentru a fi deosebit de marele „Tu Fu“.

6. Ch'en Hao, contemporan cu Tu Mu.

7. Chia Lin a trăit în timpul dinastiei Tang.

8. Mei Yao-Ch'en (1002-1060), poet.

L. P.

Notă biografică¹

Sun Tzu era originar din Statul Ch'i. Datorită cărții sale despre arta războiului, el a obținut o audiență la Ho Lu, regele Statului Wu.²

Ho Lu a spus: „Ți-am citit în întregime cele treisprezece articole, domnule.³ Poți proceda la o mică demonstrație a artei de a stăpâni mișcarea trupelor?”

Sun Tzu a răspuns: „Pot.”

Ho Lu a întrebat: „Poți face același lucru și cu femeile?”
Sun Tzu a răspuns: „Da”.

De îndată, regele a încuviințat și a ordonat să fie aduse de la curte o sută optzeci de femei frumoase.⁴

Sun Tzu le-a repartizat în două companii și a pus în fruntea lor pe cele două concubine preferate ale regelui. El le-a învățat pe toate să poarte o alebardă. Apoi, a spus: „Știți unde se găsește inima, unde se găsesc mâna dreaptă, mâna stângă și spatele?”

Femeile au spus: „Știm.”

Sun Tzu a spus: „Când ordon «Fața» întoarceți-vă cu fața, inima către mine; când spun «Stânga» întoarceți-vă către mâna stângă; când spun «Dreapta» către dreapta; când spun «Înapoi» întoarceți-mi spatele.”

Femeile au spus: „Am înțeles.”

După enunțarea acestor preparative, au fost pregătite armele călăului.⁵

Sun Tzu a repetat ordinele de trei ori și le-a explicat de cinci ori, după care a bătut semnalul pe tobă: „Întoarceți-vă la dreapta.” Femeile au izbucnit în râs.

¹ Așa cum figurează în *Shih Chi*, Sun Tzu Wu Chi Lieh Chuan. (S.G.)

² Procedu obișnuit pentru a-și asigura un protector puternic. (S.G.)

³ Această afirmație dovedește că existau treisprezece articole în momentul în care Ssu Ma Ch'ien a redactat *Shih Chi*-ul. (n.t.)

⁴ După altă versiune, numărul lor era de trei sute. (S.G.)

⁵ Pentru a arăta că vorbea serios. (S.G.)

Sun Tzu a zis: „Dacă indicațiile nu sunt clare și ordinele n-au fost complet explicate este vina comandantului.“ El a mai repetat ordinele de trei ori și le-a explicat de cinci ori și a bătut la toabă semnalul de întoarcere la stânga. Din nou femeile au izbucnit în râs.

Sun Tzu a zis: „Dacă indicațiile nu sunt clare și ordinele nu sunt explicate este vina comandantului. Dar, dacă indicațiile au fost explicate și ordinele nu sunt executate conform legii militare, asta înseamnă crimă din partea ofițerilor.“ Apoi a ordonat să fie decapitați căpitanii companiei de dreapta și ai acelei de stânga.

Regele statului Wu, care de la terasa sa, asista la scenă, a văzut că cele două concubine ale sale mult iubite vor fi executate. S-a înfricoșat și a trimis în grabă pe ajutorul său de câmp să ducă mesajul următor: „Eu știu acum că generalul este capabil să folosească trupe; fără aceste două concubine hrana mea nu va mai avea niciun gust. Dorința mea este ca ele să nu fie executate.“

Sun Tzu a răspuns: „Servitorul vostru a primit deja de la Voi învestitura de comandant-șef; așadar, când comandantul este în fruntea armatei, el nu este obligat să accepte toate ordinele suveranului.“

El a ordonat să fie executate cele două femei, care comandaseră trupele, pentru a da un exemplu. Apoi, a numit în fruntea companiilor pe cele care ocupau gradul imediat inferior.

După aceea, din nou, el a dat drumul la toabă și femeile s-au întors la stânga, la dreapta, cu fața, cu spatele, se puseră în genunchi, se ridicară toate, exact cum cerea exercițiul impus. Ele nu au îndrăznit să facă nici cel mai mic zgomot.

Sun Tzu a trimis atunci un mesager regelui pentru a-i duce știrea următoare: „Trupele sunt acum în ordine. Regele poate coborî pentru a le trece în revistă și a le inspecta. Ele pot fi folosite după voia regelui, pot trece prin foc și prin apă.“

Regele din Wu a spus: „Generalul poate să se retragă în apartamentele sale și să se odihnească. Eu nu doresc să vin să le inspectez.“

Sun Tzu a spus: „Regelui nu-i plac decât cuvintele goale. El nu-i capabil să le pună în practică.“

Ho Lu și-a dat atunci seama de capacitățile lui Sun Tzu ca șef al armatei și, ca urmare, l-a numit general. Sun Tzu a provocat puternicul stat Ch'u la vest și a pătruns în Ying; la nord, el a amenințat statul Ch'i și Chin.¹ Dacă numele de Wu s-a ilustrat printre acelea ale seniorilor feudali este în parte datorită realizărilor lui Sun Tzu.

(Yueh Chueh Shu spune: „Dincolo de Poarta Wu la Wu Hsieh, la o distanță de zece li, se află un mare monument funerar, care este acela al lui Sun Tzu.“)²

¹ Niciun alt document istoric nu vine să coroboreze aceste informații. (*n.t.*)

² Fraza între paranteze a fost adăugată ca însemnare de Sun Hsing Yen. Lucrarea pe care o citează este probabil apocrifă și datează din sec. al IV-lea î.Hr. sau dintr-o perioadă ulterioară. Wu Hsieh este moderna Su Chou. (*S.G.*)

ARTA RĂZBOIULUI

I

APRECIEREA SITUAȚIEI¹

Sun Tzu a spus:

1. Războiul este o problemă de o importanță vitală pentru stat, o problemă de viață și de moarte, calea care duce sau spre supraviețuire, sau spre dispariție. E foarte important să fie studiat în profunzime.

Li Ch'üan: „Armele sunt instrumente de rău augur“. Războiul este o problemă serioasă; ne temem că oamenii s-ar putea angaja în războaie fără să reflecteze dacă acestea merită.

2. Judecați-l deci în funcție de cinci factori fundamentali și comparați cele șapte elemente pe care le vom enumera mai departe. Veți putea astfel să evaluați datele esențiale.

3. Primul factor este influența morală; cel de-al doilea, condițiile atmosferice; al treilea, terenul; al patrulea, comandantul și al cincilea, doctrina.²

Chang Yü: Ordinea enumerării de mai sus este foarte clară. Când se ridică trupe pentru a-i pedepsi pe cei vinovați, consiliul templului ține seama, întâi de toate, de bunăvoința suveranilor și de încrederea popoarelor lor, apoi de anotimpul potrivit și, în cele din urmă, de dificultățile topografice. După o deliberare serioasă asupra celor trei puncte, un general

¹ Alte posibile traduceri sunt: „calcul“, „planuri“ sau „evaluări“. Primul punct despre care se vorbește este operațiunea pe care noi o numim evaluare (sau apreciere) a situației. (S.G.)

² „Doctrină“ are aici sensul de „lege“ sau „metodă“. (n.t.)

este desemnat pentru a porni atacul.¹ Odată ce trupele au trecut frontierele, responsabilitatea legii și a comandamentului cade în sarcina generalului.

4. Prin influență morală, înțeleg ceea ce face ca poporul să se afle în armonie cu conducătorii lui, astfel încât să-i urmeze în viață și în moarte, fără să se teamă că-și pune existența în pericol.²

Chang Yü: Pentru ca oamenii să fie tratați cu bunătate, dreptate și echitate și să li se acorde încredere, armata va avea spirit de echipă și toți vor fi fericiți să-și servească comandanții. Cartea *Metamorfozelor* spune că: „Cu bucuria de a trece peste situațiile grele, poporul uită pericolul morții“.

5. Prin condiții meteorologice, înțeleg efectele forțelor naturii, ale frigului iernii și ale căldurii verii, precum și conducerea operațiunilor militare în funcție de anotimpuri.³

6. Prin teren, înțeleg distanțele, ușurința sau dificultatea de a le străbate, vastitatea sau îngustimea terenului și șansele de viață sau riscurile de moarte.

Mei Yao-ch'en: ...Atunci când conduci trupe, este primordial să cunoști dinainte caracteristicile terenului. În funcție de distanțe, se poate pune în aplicare un plan de acțiune indirectă sau directă. Cunoscând gradul mai mare sau mai mic de ușurință sau de dificultate cu care poate fi parcurs terenul, este posibil să evaluezi dacă este mai avantajos să folosești infanteria sau cavaleria.

¹ Chang Yü folosește o expresie care literar înseamnă „a pedepsi pe vinovați“. Alte caractere au semnificații precise ca „a ataca pe furis“, „a ataca pe neașteptate“, „a suprima pe rebeli“, „a supune“ etc. (S.G.)

² Variantă: „Influența morală e ceea ce face ca poporul să cadă de acord cu superiorii săi...“ Ts'ao Ts'ao spune că, pentru a conduce poporul pe calea (sau comportarea) dreaptă, trebuie să-l instruiești.“ (S.G.)

³ Caracterul *T'ien*, cerul, are în acest verset sensul de „condiții meteorologice“. (S.G.)

Știind unde se îngustează și unde se lărgeste terenul, se poate calcula mărimea efectivelor care trebuie angajate. Știind unde trebuie să se poarte lupta, știi în ce moment trebuie să-ți concentrezi sau să-ți împarți forțele.¹

7. Prin comandament, înțeleg calitățile de înțelepciune, de dreptate, de omenie, de curaj și de severitate ale generalului.

Li Ch'üan: Aceste cinci calități aparțin generalului. De aceea, în armată, este numit „Cel respectat“.

Tu Mu: ...În cazul în care comandantul este înzestrat cu înțelepciune, el este în măsură să-și dea seama de schimbarea situației și să acționeze prompt. Dacă este drept, oamenii săi vor ști exact ce recompense și ce pedepse li se cuvin. Dacă este omenos, își iubește semenul, îi împărtășește sentimentele și-i apreciază munca și osteneala. Dacă este curajos, obține victorii alegând cu pricepere momentul potrivit. Dacă este sever, trupele lui sunt disciplinate, pentru că îl știu de frică și se tem de pedeapsă.

Shen Pao Hsu zice: Dacă un general nu este curajos, va fi incapabil să-și învingă ezitățile și să facă planuri grandioase.

8. Prin doctrină, înțeleg organizarea, autoritatea, promovarea ofițerilor la rangul cuvenit, siguranța căilor de aprovizionare și grija pentru satisfacerea nevoilor esențiale ale armatei.

9. Nu există general care să nu fi auzit vorbindu-se despre aceste cinci puncte. Cei care le stăpânesc înving, cei care nu le stăpânesc sunt învinși.

10. Atunci când elaborați un plan de război, comparați următoarele elemente, apreciindu-le cu cea mai mare atenție.

¹ „Cunoscând terenul vieții și al morții...” devine, aici: „Știind unde să se poarte lupta”. (S.G.)

11. Dacă îmi spuneți cine e suveranul cu cea mai mare înrăurire morală, comandantul-șef cel mai competent, armata care are de partea sa avantajul condițiilor meteorologice și ale terenului și în sânul căreia regulamentele sunt cel mai riguros respectate și ordinele cel mai bine executate, îmi spuneți care sunt trupele cele mai puternice.¹

Chang Yü: Căruțe solide, cai rapizi, trupe curajoase, arme ascuțite – astfel încât aceste trupe să se bucure la sunetul tobei care dă semnalul de atac și să se înfurie când aud sunând retragerea. Cel care se află într-o astfel de situație este puternic.

12. Cine are ofițerii și oamenii cei mai bine pregătiți?

Tu Yu: ...Iată de ce Maestrul Wang spune: „Dacă ofițerii nu fac un antrenament sever, vor fi nesiguri și vor ezita pe câmpul de luptă; dacă generalii nu au o experiență temeinică, vor ceda când se vor afla în fața inamicului“.

13. Și cine acordă recompensele și pedepsele cu cel mai mare discernământ?

Tu Mu: Nu trebuie făcut exces nici într-un sens, nici în celălalt.

14. Voi fi capabil să prevăd de partea cui va fi victoria și de partea cui înfrângerea.

15. Dacă este folosit un general care a deprins strategia mea este sigur că va învinge. Păstrați-l! Dacă este folosit un general care refuză să-și însușească strategia voastră este sigur că va fi învins. Îndepărtați-l!

16. Ținând seama de avantajele prezentate de planurile voastre, generalul trebuie să creeze condițiile care să contribuie la realizarea lor. Prin condiții, înțeleg că el trebuie să acționeze cu promptitudine, potrivit cu ceea ce este avantajos și, astfel, să țină situația în echilibru.

¹ În acest verset și în celelalte două care urmează, sunt citate cele șapte elemente la care se referă versetul 2. (S.G.)

17. Întreaga artă a războiului se bazează pe înșelătorie.
18. De aceea, dacă ești capabil, simulează incapacitatea; dacă ești activ, simulează pasivitatea.
19. Dacă sunteți aproape, faceți să se creadă că sunteți departe și, dacă sunteți departe, faceți să se creadă că sunteți aproape.
20. Momiți inamicul pentru a-l prinde în capcană; simulați dezordinea și loviți-l.

Tu Mu: Generalul Li Mu din statul Chao lasă turme de vite cu paznicii lor; când cei din Hsiung Nu au înaintat puțin, el a simulat retragerea, lăsând în urma lui mai multe mii de oameni, ca și cum i-ar fi abandonat. Când hanul a aflat acest lucru, încântat, a înaintat în fruntea unui detașament puternic. Li Mu și-a așezat grosul trupelor sale în formație de luptă pe aripile dreaptă și stângă, a declanșat un atac neașteptat, i-a zdrobit pe huni și a ucis mai bine de o sută de mii de cavaleriști.¹

21. Când inamicul se concentrează, pregătiți-vă să luptați împotriva lui; când este puternic, evitați-l.
22. Enervați-l și derutați-l pe general.

Li Chu'an: Dacă generalul este coleric, autoritatea sa poate fi ușor șubrezită. Are un caracter instabil.

Chang Yü: Dacă generalul armatei inamice este încăpățânat și se enfurie ușor, insultă-l și enervează-l, așa încât să devină furios, să nu mai vadă clar și să te atace necugetat, fără să aibă vreun plan.

23. Faceți-l să creadă că îi sunteți inferiori și încurajați-i înfumurarea.

¹ Membrii tribului Hsiung Nu erau nomazi care i-au deranjat pe chinezi vreme de câteva secole. Marele Zid a fost construit pentru a proteja China împotriva incursiunilor lor. (S.G.)

Tu Mu: Spre sfârșitul dinastiei Ch'in, Mo Tun, din tribul Hsiung Nu, s-a instalat la putere pentru prima dată. Membrii tribului Hu din răsărit erau puternici și au trimis soli pentru a negocia. Aceștia au spus: „Vrem să cumpărăm calul de o mie de li al lui T'ou Ma“. Mo Tun și-a consultat consilierii, care au izbucnit în același timp: „Calul de o mie de li!? Lucrul cel mai prețios din țară! Nu li-l da!“ Mo Tun a răspuns: „De ce să refuzi să dai un cal unui vecin?“ Și a trimis calul.¹

Puțin după aceea, cei din tribul Hu din răsărit au trimis soli, care au spus: „Vrem pe una dintre prințesele hanului“. Mo Tun a cerut părerea consilierilor săi. Toți au strigat furioși: „Hu din răsărit sunt cinici! Acum au ajuns să ne ceară o prințesă! Vă implorăm să-i atacați!“ Mo Tun a zis: „Cum am putea refuza să dăm o femeie unui vecin?“ Și le-a dat femeia.

După ceva timp, cei din tribul Hu din răsărit au revenit și au spus: „Aveți o mie de li de pământ nefolosit pe care îl vrem noi“. Mo Tun și-a consultat consilierii. Unii au spus că ar fi rezonabil să se cedeze pământul, alții că nu. Mo Tun s-a mâniat și a zis: „Pământul este temelia statului. Cum am putea să-l dăm?“ Toți cei care îl sfătuiseră să cedeze pământul au fost decapitați.

Mo Tun a sărit atunci în șa, a ordonat să fie decapitați cei ce vor rămâne în urmă și a declanșat un atac prin surprindere contra tribului Hu din răsărit. Aceștia din urmă, care îl disprețuiau, nu făcuseră vreo pregătire. Când i-a atacat, i-a nimicit. La sud, a anexat Lou Fan și a invadat Yen. A reintrat în posesia pământurilor strămoșești ale tribului Hsiung Nu,

¹ Mo Tun sau T'ou Ma, sau T'ouman, a fost primul conducător care a reușit unificarea tribului Hsiung Nu. Calul de o mie de li era un simbol, fiind capabil să parcurgă o mie de li (aproximativ trei sute de mile) fără furaje și apă. (S.G.)

cucerite anterior de către generalul Meng T'ien, din statul Ch'in.¹

Ch'en Hao: Dăruieți inamicului băieți tineri și femei pentru a-i suci capul, precum și jad și mătase pentru a-i atâta ambițiile.

24. Atacați-l în permanență, hărțuiți-l.

Li Ch'üan: Atunci când inamicul este în repaus, obosește-l.

Tu Mu: ...Spre sfârșitul celei de-a doua dinastii Han, după ce Ts'ao îl învinse pe Liu Pei, acesta a mers la Uyan Shao, care a înaintat cu trupele sale spre Ts'ao Ts'ao Ts'ao. T'ien Fang, unul dintre ofițerii de stat major ai lui Yuan Shao, a spus: „Ts'ao Ts'ao este expert în arta de a conduce trupele. Nu poate fi atacat cu ușurință. Cel mai bine ar fi să trăgăm lucrurile și să-l ținem la distanță. Cât despre dumneavoastră, generale, trebuie să construiți fortificații de-a lungul munților și fluviilor și să ocupați cele patru prefecturi. În exterior, încheiați alianțe cu conducători puternici; în interior duceți o politică agro-militară.² Apoi, alegeți din trupele de elită și faceți unități speciale. Reperați punctele unde inamicul poate fi luat prin surprindere, efectuați incursiuni repetate și destabilizați țara la sud de fluviu. Când el va veni în ajutorul flancului drept, atacați flancul stâng; când va veni în ajutorul flancului stâng, atacați flancul drept; faceți-l să-și piardă suflul, silindu-l să alerge fără încetare în toate părțile. Dacă nu veți urma această strategie victorioasă și vă veți hotărî în schimb să riscați totul într-o

¹ Meng T'ien i-a supus pe nomazii de la frontieră sub dinastia Ch'in și a început construirea Marelui Zid. Este considerat cel ce a inventat pensula pentru caligrafie. (S.G.)

² Aluzie la coloniile militare agricole situate în regiuni retrase, unde erau instalați soldații și familiile lor. O parte din timp era destinată culturilor, restul exercițiului, antrenamentului și, dacă era cazul, luptei. (S.G.)

singură înfruntare, va fi prea târziu ca să mai regretați.“
Yua Shao nu a urmat acest sfat și a fost înfrânt.¹

25. Dacă este unit, dezbinăți-l.

Chang Yü: Întărâtați pe suveran împotriva miniștrilor săi; îndepărtați-l de aliați. Faceți-i să se bănuiască reciproc, în așa fel încât între ei să domnească neînțelegerea. Atunci, veți putea complota împotriva lor.

26. Atacați-l unde nu este pregătit; acționați când nu se așteaptă.

Ho Yen-hsi: Li Ching, din dinastia T'ang, a propus zece planuri de acțiune împotriva lui Hsiao Hsieh, iar întreaga responsabilitate de a comanda armatele i-a fost încredințată. În cursul celei de-a opta luni, și-a adunat forțele la K'uei Chou.² Cum era anotimpul inundațiilor de toamnă, Yang Tse se revărsase, făcând periculoase drumurile care treceau prin cele trei trecători. Hsiao Hsieh era sigur că Li Ching nu l-ar fi atacat. În consecință, nu a făcut vreun fel de pregătire. În luna a noua, Li Ching a preluat conducerea trupelor și li s-a adresat astfel: „Important în război este, întâi de toate, să fii iute ca fulgerul; nu ne putem permite să pierdem o ocazie. În prezent, forțele noastre se găsesc concentrate iar Hsiao Hsieh nu știe încă aceasta. Profitând că fluviul este în creștere, vom țâșni pe neașteptate sub zidurile capitalei. Cum se spune, după ce tună, degeaba îți astupi urechile. Chiar dacă ne va descoperi, nu va fi capabil să creeze degrabă un plan pentru a ne opri și, cu siguranță, vom putea pune mâna pe el.“

¹ În timpul perioadei numită Trei Regate, locuitorii Wei din nord și din est, cei Shu la sud-vest și cei Wu din valea Yang Tse și-au disputat supremația. (S.G.)

² K'uei Chou se găsește în Ssu Ch'uan. (S.G.)

El a înaintat până la I Ling. Hsiao Hsieh a început să se teamă și a cerut întăriri în sudul fluviului, dar acestea n-au putut veni la timp. Li Ching și-a stabilit sediul în fața orașului și Hsieh s-a predat.

„Atacați acolo unde adversarul nu se așteaptă“ înseamnă să acționezi în același fel în care, spre sfârșitul ei, dinastia Wei i-a trimis pe generalii Chung Hui și Teng Ai să atace Shu¹. Iarna, în cursul lunii a zecea, Ai a plecat de la Ying P'ing și a parcurs o regiune nelocuită, întinsă pe mai mult de șapte sute de li, străbătând drumurile de-a lungul munților și construind poduri suspendate. Munții erau înalți, văile adânci și această însărcinare foarte dificilă și periculoasă. Astfel, armata, rămânând fără hrană, era pe punctul de a pieri. Teng Ai s-a înfășurat în covoare de pâslă și s-a rostogolit pe pantele abrupte; generalii și ofițerii s-au cățarat pe ramurile copacilor. Escaladând prăpăstiile în rânduri strânse, ca bancurile de pești, armata a avansat.

Teng Ai s-a arătat mai întâi la Chiang Yu în Shu și Ma Mou, generalul însărcinat să apere acest oraș, s-a predat. Teng Ai a cerut să fie decapitat Chu Ko Chan, care rezistase la Mien Chnou și înainta spre Ch'eng Tu. Liu Shan, regele din Shu, s-a predat.

27. Acestea sunt, pentru strateg, cheile victoriei. Nu este posibil să prevedeți totul dinainte.

Mei Yao-ch'en: Când vă găsiți față în față cu inamicul, adaptați-vă la schimbările de situație și găsiți metode prin care să ieșiți din situațiile dificile. Cum ar fi posibil să prevezi acestea dinainte?

28. Dacă estimările făcute la templu înainte de începerea ostilităților lasă să se întrevadă o victorie înseamnă că și calculele

¹ Această campanie a fost condusă în jurul anului 255 d.Hr. (S.G.)

indică o putere superioară celei a inamicului. Dacă ele anunță o înfrângere înseamnă că din aceste calcule reiese o putere inferioară. Făcând cât mai multe calcule, se poate câștiga; dacă se fac insuficiente, victoria este imposibilă. Cât își micșorează șansele cel care nu calculează deloc! Datorită acestor calcule, examinați și soluția devine evidentă.¹

¹ Verset confuz. În calculele preliminare erau folosite aparate de calculat. Caracterul care înseamnă „operațiuni” indică faptul că este vorba de un dispozitiv de acest gen, posibil o numărătoare cu bile. Nu sunt cunoscute metodele exacte prin care erau apreciați diverșii „factori” și „elementele” enumerate, dar, în orice caz, procedeul folosit pentru a compara puterile relative era rațional. Se pare că erau efectuate două calcule distincte: primul pe plan național, cel de-al doilea pe plan strategic. Acesta din urmă comporta comparația a cinci elemente de bază menționate în versetul 3: putem să presupunem că, dacă rezultatele erau favorabile, experții militari comparau puterea, antrenamentul, echitatea în atribuirea recompenselor și pedepselor etc. (cei șapte factori). (S.G.)